

party competition of political parties for power. The process of building a party system in post-communist Poland was a competition between communist and liberal-democratic forces. The dualistic principle of party division, which is based on the division into "left" and "right", was one of the reasons why the two most dominant political parties in Poland today are the «Civic Platform» and «Law and Justice».

It has been established that today's Polish party system is in a cycle of sympathy for the right-wing forces. The victory of the political party "Law and Justice" in the 2015 and 2019 elections and the formation of a majority government, without coalitions with other political forces, led to the destruction of the relative political balance provided by coalition agreements between political parties.

Also in the functioning of political parties was found widespread use of manipulative technologies: in intra-party relations, during election campaigns and community service.

Keywords: *Poland, political parties, party system, transformation, mass party, institutionalization, right parties, left parties.*

УДК 327(478)

М. В. Булик

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано основні нормативні документи, відповідно до яких формується зовнішня політика Республіки Молдова. Розглянуто основні фактори, що впливають на вироблення зовнішньополітичного курсу країни, визначено основні загрози й виклики її суверенітету та територіальній цілісності. Досліджено зміни у декларованих пріоритетах зовнішньої політики Молдови, основну увагу при цьому було зосереджено на двох протилежних її векторах: європейському та євразійському.

Ключові слова: *Республіка Молдова, зовнішня політика, національна безпека, європейська інтеграція, придністровський конфлікт.*

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-30-7-130-139

Отримання незалежності Республікою Молдова стало однією зі складових ланок тектонічних процесів, що відбувалися у Східній Європі наприкінці ХХ ст. Ставши незалежною у 1991 р., країна успадкувала ті ж самі проблеми, що є характерними для більшості країн пострадянського простору, зокрема: сепаратизм окремих територій, роздвоєність суспільства, частина якого прагне до європейського майбутнього, а інша – ностальгіє за радянським минулим, незбалансованість економіки, політична незрілість та корупційність еліт; правовий нігілізм тощо. Все це обумовило подальші політичні та соціально-економічні процеси, що поставили Молдову у надзвичайно складне становище, вийти з якого вдалося лише на початку ХХІ ст. Додатковим фактором, що впливав на внутрішню та зовнішню політику країни, був придністровський конфлікт, активним учасником якого була Російська Федерація – основний бенефіціар вигоди, отриманої від політичної нестабільності у Південно-Східній Європі. На жаль, й на сьогодні проблема

Придністров'я залишається невирішеною, впливаючи на подальший розвиток Молдови.

За час незалежності у політичному середовищі країни сформувалися два табори, учасники яких попри зміну партійних брендів продовжують декларувати своєю метою дві взаємозаперечні цілі – входження до Європейського Союзу та глибоку інтеграцію у рамках пострадянського простору з орієнтацією на Росію. Обидва табори почергово приходили до влади у Молдові, вносячи свої корективи у формування її зовнішньополітичного курсу. Цей дуалізм й досі залишається однією з характерних рис політичного середовища Молдови. Повною мірою він відбився на основоположних документах, покликаних сформувати зовнішню політику республіки. За час незалежності було ухвалено кілька редакцій цих документів, які свідчили про еволюцію зовнішньополітичного бачення керівництва країни під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Саме з цієї точки зору представляється важливим та актуальним дослідити нормативно-правове забезпечення зовнішньої політики Республіки Молдова, проаналізувати виклики, загрози та шляхи розв'язання проблем, що наразі стоять перед країною. Водночас додаткову вагу це питання має для України, виходячи зі статусу країни-сусіда, спільних проблем, пов'язаних з втручанням інших держав в її внутрішні справи, військовою агресією тощо. До того ж, обидві країни обрали європейську інтеграцію як першочергову мету зовнішньої політики й спільно беруть участь у відповідних проектах ЄС, зокрема, програмі «Східного партнерства» та угодах про асоційоване членство з цим об'єднанням. Саме тому, досвід вироблення основних документів у сфері національної безпеки та зовнішньої політики може бути цікавим та актуальним для нашої держави.

Аналізуючи дослідження, присвячені проблемам реалізації зовнішньої політики Республіки Молдова на сучасному етапі, слід зазначити, що переважну більшість науковців цікавили все ж таки практичні аспекти даного питання, зокрема, геополітичний вибір Молдови між європейською та євразійською інтеграціями. Серед них можна відзначити праці М. Арджинт, (Арджинт, 2003), М. Бенчекі, (Bencheci, 2017); А. Гудима (Гудым, 2002), К. Калуса (Calus, 2020), Г. Келдаре, С. Чеботарі (Sebotari and Căldare, 2018), С. Назарію (Назария, 2003), В. Осталета (Осталет, 2014), К. Морарі, тощо. Серед українських вчених даних питань займалися А. Баканова (Баканова, 2015), М. Дорошко, Н. Шпакова (Дорошко та Шпакова, 2011), Г. Мельничук (Мельничук, 2018). Водночас досліджувана нами проблема отримала набагато менше висвітлення. Так, слід зазначити роботу Г. Келдаре та С. Чеботарі «Зовнішня політика Республіка Молдова», видану у 2018 р. Базуючись на положеннях Конституції та відповідних нормативних документах, автори розглянули конституційні засади зовнішньої політики країни, роль та повноваження вищих органів влади, зокрема, МЗС у даному процесі тощо (Sebotari and Căldare, 2018, pp.53-72).

Розглянувши попередні дослідження, ми бачимо своєю метою розглянути еволюцію декларованих пріоритетів зовнішньої політики Республіки Молдова за час незалежності, а також визначити основні фактори, що впливають на їхнє формування.

Основоположні моменти, пов'язані з реалізацією зовнішньої політики Молдови відбиті у Конституції країни (Constituția Republicii Moldova, 2016). Так, зокрема, у статті 66 зазначається, що основні напрями зовнішньої політики країни затверджуються парламентом, на який також покладено обов'язок ратифікувати, денонсувати, тимчасово зупиняти та скасовувати дію міжнародних договорів, укладених РМ. Стаття 86 регламентує права президента республіки у сфері зовнішньої політики, зокрема до них входить ведення переговорів, укладення міжнародних договорів, акредитація та відкликання за поданням

уряду дипломатичних представників тощо. Безпосередню реалізацію зовнішньої політики покладено на уряд (ст. 96), який несе відповідальність за неї перед національним парламентом.

8 лютого 1995 р. парламентом РМ було ухвалено постанову № 368-ХІІІ про затвердження Концепції зовнішньої політики Республіки Молдова (Постановление № 368 от 08-02-1995 об утверждении Концепции внешней политики Республики Молдова, 1995). Саме цей документ попри тривалий час, що пройшов після його ухвалення, залишається основним щодо визначення пріоритетів, принципів та напрямів реалізації зовнішньої політики Молдови. Так, зокрема, її пріоритетами визначалися: укріплення незалежності й суверенітету країни, забезпечення територіальної цілісності, ствердження країни як фактора стабільності на регіональному рівні, сприяння проведенню соціально-економічних реформ, необхідних для переходу до ринково економіки та підвищення добробуту населення, становлення правової держави, яка б гарантувала права та свободи громадян, зокрема, тих що належать до національних меншин.

Своєю чергою, розглядаючи принципи зовнішньої політики, автори концепції окрім традиційних норм, зробили наголос на закріпленні принципу постійного нейтралітету республіки, що було обумовлено наслідками придністровського конфлікту, складного внутрішньополітичного становища країни, обмеженістю її військового потенціалу та прагненням до збереження багатовекторності у зовнішній політиці. Цей принцип, закладений ще у 1995 р., зберігається й на сьогодні, залишаючись предметом критики тієї частини молдовського суспільства, що бачить загрозу у знаходженні російських військ у регіоні Придністров'я та прагне до більш тісної співпраці з НАТО. Водночас аналіз більш пізніх документів, пов'язаних зі сферою національної безпеки та оборони дозволяє говорити про певне експертне та політичне розуміння необхідності такого співробітництва (Hotărâre Nr. 134 din 19.07.2018 pentru aprobarea Strategiei naționale de apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018 – 2022, 2018).

Традиційним для 1990-х рр. залишався перелік основних напрямів зовнішньої політики РМ, який став свого роду компромісом між радянським минулим та європейським майбутнім країни. Так, зокрема, підкреслювалася необхідність збереженні тісних відносин з країнами СНД, насамперед, Росією, Україною та Білоруссю. Водночас зауважувалося на необхідності розвитку співробітництва з державами Європи та Північної Америки. При цьому окреме місце було надано Румунії, що пояснювалося факторами сусідства, історичного та культурного характеру і водночас прагненням подолати односторонню економічну залежність РМ та входженням до європейської спільноти. Також декларувалося прагнення до розвитку партнерства з державами G-7. Далі згідно з принципом пріоритетності зазначалися держави Центральної та Східної Європи, Азії, Африки та Латинської Америки, виділяючи з них ті, що мали потужний політичний або економічний потенціал.

У межах багатосторонніх міжнародних відносин РМ розглядала себе як активний учасник ООН та інших світових організацій, прагнучи брати активну участь у розв'язанні глобальних проблем сучасності. На регіональному рівні пріоритетну увагу планувалося надавати участі у діяльності ОБСЄ, Ради Європи, співробітництву з ЄС, НАТО, ЗЕС, СНД тощо.

Загальний декларативний характер концепції, зміни у внутрішньополітичному житті Молдови, трансформація системи міжнародних відносин змушували політиків та експертів до перегляду цього документа. Неодноразово створювалися комісії з розробки нової

концепції, які мали конкретизувати цілі та завдання зовнішньої політики, зробити їх більш відповідними тенденціям сьогодення. Однак жоден з проєктів не було ухвалено як офіційний документ. Однією з причин цього є глибокий розкол у молдовському суспільстві і, зокрема, політикумі щодо шляхів подальшого розвитку Молдови та її зовнішньополітичної орієнтації. Водночас базові положення нової концепції загалом не викликають суперечок: відновлення територіальної цілісності країни й надання міжнародних гарантій щодо її збереження, сприяння підвищенню матеріального добробуту суспільства, участь у розв'язанні актуальних проблем сучасності, збереження тісних відносин з сусідами. Разом із тим, дискусії розгортаються навколо збереження нейтрального статусу країни та вибору між євроатлантичною інтеграцією чи тісними відносинами з РФ.

Основним документом щодо визначення цілей, завдань та принципів реалізації зовнішньої політики країни на сучасному етапі є «Концепція національної безпеки Республіки Молдова», ухвалена Парламентом країни 22 травня 2008 р. (Концепция национальной безопасности Республики Молдова, 2008). Попри активні внутрішньополітичні процеси, пов'язані з боротьбою за вибір геополітичного майбутнього Молдови, цей документ залишається актуальним й 12 років потому. Його основні принципи та цілі чітко визначають постійний нейтральний статус країни, який фіксується як фундамент забезпечення національної безпеки Молдови. При цьому передбачається заборона на розміщення іноземних військ та озброєнь на її території. Крім того, до основоположних принципів відносяться наступні: відновлення територіальної цілісності держави, усунення іноземної військової присутності, підтримку високої динаміки євроінтеграційних процесів, зокрема, у площині проведення політичних, економічних та інституціональних реформ, які б дозволили Молдові відповідати критеріям вступу до ЄС.

Водночас актуалізуючи загрози національній безпеці Молдови, документ чітко прописує серед них придністровський конфлікт, ризики виникнення міжетнічних конфліктів, загрозу міжнародного тероризму тощо. Крім того, саме міжнародне співробітництво розглядається як провідний інструмент забезпечення національної безпеки Молдови. Вочевидь, розуміючи незначний військовий потенціал країни, наявність неконтрольованої території Придністров'я та знаходження на його території іноземного військового контингенту, парламентарі покладаються на формування стабільної, прогнозованої системи міжнародних відносин, в якій Республіка Молдова могла б почувати себе у безпеці. Важливим елементом реалізації стратегії національної безпеки Молдови при цьому вважається економічна складова зовнішньої політики Молдови, що передбачає диверсифікацію експортних потоків, забезпечення енергетичної безпеки, впровадження норм СОТ, розширення зон вільної торгівлі тощо.

Серед напрямів реалізації міжнародного співробітництва пріоритетна увага взаємодії на багатосторонньому рівні. Так, передбачена участь у багатосторонніх ініціативах, що реалізуються у межах міжнародних організацій, зокрема: ООН, Ради Європи, ОБСЄ, СНД. Крім того, декларується курс на інтеграцію до Європейського Союзу, який має забезпечити безпеку країни, її стабільність та процвітання. Концепція констатує, що вступ до Північноатлантичного альянсу не є метою Молдови, водночас передбачаються відносини прагматичного характеру. Як елемент забезпечення регіональної безпеки Молдови розглядається членство в СНД, при цьому окремо наголошується на співробітництві у сфері надання соціальних гарантій громадянам, що перебувають за кордоном у країнах пострадянського простору. Тим самим декларується намагання захистити молдовських робітників-гастарбайтерів, що працюють в Росії, Україні, Білорусі тощо. На

двосторонньому рівні пріоритетними напрямками співробітництва для Молдови концепція визначає взаємини з державами-членами ЄС, Російською Федерацією, США та країнами-сусідами.

Згодом, 15 липня 2011 р. на основі цієї концепції парламентом було затверджено «Стратегію національної безпеки Республіки Молдова» (Постановление № 153 от 15.07.2011 об утверждении Стратегии национальной безопасности Республики Молдова, 2011). Аналізуючи її положення, насамперед слід значити, що курс на європейську інтеграцію зберіг свій статус основного інструмента забезпечення національних інтересів Молдови. Своєю чергою, серед основних загроз було зазначено придністровський конфлікт, іноземну військову присутність на території країни, зовнішній тиск на Молдову тощо. Серед ризиків національній безпеці перераховано, зокрема, знижену здатність забезпечення державного кордону, тероризм, вплив зовнішніх криз.

У стратегії перераховано завдання зовнішньої політики Республіки Молдова у контексті забезпечення національної безпеки. Серед них: інтеграція країни у Європейський Союз; підтримка взаємовигідних відносин та налагодження стратегічного партнерства з ЄС, Румунією, Україною, США та РФ; розвиток міжнародного співробітництва з метою запозичення у країн ЄС досвіду побудови сектора національної безпеки. Водночас зовнішня політика РМ має бути спрямована на запобігання залученню країни у конфлікти, що представляють загрозу, забезпечення дії міжнародних договорів, принципів Хартії ООН; участь у співробітництві у рамках ООН, ОБСЄ; співробітництво з НАТО, а також у рамках Спільної політики ЄС з безпеки та оборони.

Окремим з цих пунктів було приділено більш детальну увагу, при цьому не можна не побачити певні зміни у пріоритетності реалізації тих чи інших напрямів зовнішньої політики Молдови проти концепції, яка була ухвалена у 2008 р. Зокрема, курс на входження до ЄС залишився першочерговим завданням, участь у цьому об'єднанні розглядається як запорука національної безпеки Молдови. Крім того, вперше офіційно було висунуто вимогу про надання чіткої перспективи вступу до ЄС, що трактується як стратегічна мета країни.

Розглядаючи напрями міжнародного співробітництва на багатосторонньому рівні, пріоритетна увага окрім ЄС надавалася ООН, Раді Європи, ОБСЄ, НАТО, Центральноевропейській ініціативі, Процесу співробітництва у Південно-Східній Європі. Також відбулося зниження ролі СНД, де РМ відмовлялася розглядати питання військово-політичних аспектів інтеграції на пострадянському просторі, а сама співпраця акцентувалася на двосторонніх контактах, а також економічному й енергетичному секторах. Контакти з Північноатлантичним альянсом навпаки були деталізовані. Не відкидаючи принцип постійного нейтралітету, керівництво Молдови бачило у НАТО не лише гаранта безпеки в регіоні, але й джерело досвіду у процесі реформування сектору оборони. Інструментом цього мав виступати «Індивідуальний план дій партнерства Республіка Молдова – НАТО», основні завдання та напрями реалізації якого прямо перелічені у стратегії.

На двосторонньому рівні акценти було зміщено на держави-сусіди: Румунію та Україну. Вони розглядаються як стратегічні партнери у процесі європейської інтеграції, а також забезпеченні національної та регіональної безпеки. Крім того, було наголошено на необхідності тісних відносин з країнами-членами ЄС та США. Так, у молдовсько-американських відносинах особлива увага була зосереджена на політичній підтримці у врегулюванні придністровського конфлікту, проведенні демократичних реформ, модернізації сектора національної безпеки.

Традиційно наголошуючи на необхідності співробітництва з Російською Федерацією, молдовська сторона водночас заявила про необхідність дотримання принципів суверенної рівності, взаємної поваги, залучення механізмів багатостороннього формату «5+2» у процес розв'язання придністровської проблеми. Також було зазначено про безперечне виведення російських військ з території Молдови, зокрема, Придністров'я.

Даний документ, ухвалений у 2011 р., був доповнений у 2018 р. Стратегією національної оборони на 2018 – 2022 рр. (Hotărîre Nr. 134 din 19.07.2018 pentru aprobarea Strategiei naționale de apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018 – 2022, 2018). Вона чітко зазначає, що національні інтереси Молдови серед іншого пов'язані з забезпеченням європейської інтеграції країни, територіальної реінтеграції, участі у забезпеченні міжнародної безпеки.

Аналізуючи ризики для РМ, автори стратегії ввели поняття гібридної війни як основної загрози національній безпеці країни. Крім того, до них, зокрема, відноситься військовий потенціал Придністровського регіону, знаходження та його території російських військ, використання пропагандистських інструментів, конфлікт на території України, міжнародна терористична діяльність тощо.

У стратегії було деталізовано положення про нейтральний статус РМ, який передбачає не лише активну участь держави у міжнародних відносинах, захист національних інтересів, укріплення оборонного потенціалу. Також було підкреслено стратегічний характер відносин з ЄС та НАТО, і водночас підкреслено деструктивний вплив Російської Федерації на Молдову через пропаганду, дезінформацію, політичну корупцію. Крім того, було зазначено про виведення російських військ та озброєнь з Придністров'я як головну мету подальшого діалогу з офіційною Москвою. Сусідні держави – Україна та Румунія зберегли свій пріоритетний статус як партнерів РМ. При цьому особливий наголос зроблено на розвитку співробітництва у сфері безпеки, євроатлантичної інтеграції та військово-промислового комплексу з цими країнами, а також їхньої ролі у процесі врегулюванні Придністровського конфлікту.

Показово, що президент Молдови І. Додон відмовився підписати цей документ, мотивуючи це його антиросійським характером, зокрема, у питанні виведення військ РФ з Придністровського регіону. Крім того, пролунали звинувачення у прагненні відмови від нейтрального статусу на користь співпраці з НАТО (Семенова, 2018). Як наслідок, стратегію було підписано головою молдовського парламенту А. Канду.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що політичне та експертне середовище Республіки Молдови протягом 90-х рр. ХХ – ХХІ ст. докладало значних зусиль до модернізації концептуальних засад зовнішньої політики країни відповідно до нових викликів, загроз та перспектив. При цьому воно пішло шляхом більшості країн пострадянського простору, зосередившись на комплексному розгляді відповідних факторів у рамках забезпечення національної безпеки Молдови. Слід також зазначити, що зовнішня політика Республіки Молдова продовжує залишатися заложницею внутрішньополітичних та соціально-економічних процесів, протистоянням двох політичних таборів, що тяжіють до європейської або євразійської інтеграції.

За час незалежності відбулася еволюція у баченні зовнішньополітичних пріоритетів країни, які на сьогодні чітко спрямовані на європейську інтеграцію, включення у подальшому до складу ЄС, активну участь у процесах регіонального політичного та економічного співробітництва. Чітко визначено пріоритети у двосторонніх відносинах – це або країни-сусіди, або провідні держави світу, що можуть допомогти Молдові у

забезпеченні її безпеки та соціально-економічного розвитку.

Водночас актуальним залишається вироблення власне нової стратегії зовнішньої політики країни, яка б відповідала сучасним умовам міжнародного становища, викликам, пов'язаним із гібридними загрозами на пострадянському просторі; враховувала б нові тенденції у відносинах РМ з ЄС, США тощо. При цьому цей документ має запропонувати нові шляхи щодо міжнародного сприяння подоланню соціально-економічних проблем країни, розв'язання придністровської проблеми тощо.

Бібліографічний список

- Арджинт, М., 2003. Концепция европейской интеграции, наконец... *Centrul de Investigatii Strategice si Reforme*. [онлайн] Доступно: <<http://www.cisr-md.org/ROM/Adept%20rus/note13.html>> [Дата звернення 13 лютого 2021].
- Баканова, А., 2015. Особливості міжнародного становища Молдови на сучасному етапі. *Актуальні проблеми політики*, 55, с.89-97.
- Гудым, А., 2002. *Республика Молдова и Европейский Союз как партнеры*. Кишинев: Центр стратегических исследований и реформ.
- Дорошко, М. та Шпакова, Н., 2011. *Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД*. Київ: Центр учбової літератури.
- Концепция национальной безопасности Республики Молдова, 2008. *Registrul de Stat. Al asterol juridice al Republicii Moldova*. [онлайн] Доступно: <<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=328010>> [Дата звернення 13 лютого 2021].
- Мельничук, Г., 2018. Інтеграція Республіки Молдова до ЄС: реалії і перспективи (90-ті рр. ХХ ст. – перша пол. ХХІ ст.). *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, 37-38, с.305-314.
- Назария, С., 2003. Многовекторность внешней политики Республики Молдова и необходимость ее научного прогнозирования. *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, XXII, с.84-109.
- Осталет, В., 2014. Внешняя политика Молдовы: 1991 – 2014 годы. *Проблемы постсоветского пространства*, 2, с.90-109. <https://doi.org/10.24975/2313-8920-2014-0-2-81-86>
- Постановление об утверждении Концепции внешней политики Республики Молдова №368, 1995. *Ministerul Justiției*. [онлайн] Доступно: <https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60504&lang=ru> [Дата звернення 13 лютого 2021].
- Постановление об утверждении Стратегии национальной безопасности Республики Молдова № 153, 2011. *Registrul de Stat. Al asterol juridice al Republicii Moldova*. [онлайн] Доступно: <<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=340510>> [Дата звернення 13 лютого 2021].
- Семенова, Ю., 2018. Молдавия определилась с угрозами своей национальной безопасности. *Deutsche Well*, [онлайн] 19 июля. Доступно: <<https://p.dw.com/p/311Q7>> [Дата звернення 13 лютого 2021].
- Bencheci, M., 2017. The Republic of Moldova's National Security in the Context of the International Security System Formation. *Relații internaționale. Plus*, 1, pp.221-232.
- Calus, C., 2020. A pseudo-multi-vector policy. Moldova under the socialists. *Centre for Eastern*

Studies, 321, 6p.

Cebotari, Sv. and Căldare, Gh., 2018. *Politica externă a Republicii Moldova*. Chișinău: CEP USM.
Constituția Republicii Moldova, 2016. *Parlament Republicii Moldova*. [online] Available at: <<http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>> [Accessed 13 February 2021].

Hotărîre pentru aprobarea Strategiei naționale de apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018 – 2022 № 134, 2018. *Registrul de Stat. Al asterol juridice al Republicii Moldova*. [online] Available at: <<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=376667>> [Accessed 13 February 2021].

References

Ardzhint, M., 2003. Kontsepsiya evropeyskoy integratsii, nakonets... [The concept of European integration is finally...]. *Centrul de Investigatii Strategice si Reforme*. [online] Available at: <<http://www.cisr-md.org/ROM/Adept%20rus/note13.html>> [Accessed 13 February 2021]. (in Russian).

Bakanova, A., 2015. Osoblyvosti mizhnarodnoho stanovyshcha Moldovy na suchasnomu etapi [Features of the international situation in Moldova at the present stage]. *Actual Problems of Politics*, 55, pp. 89-97. (in Ukrainian).

Benchei, M., 2017. The Republic of Moldova's National Security in the Context of the International Security System Formation. *Relații internaționale. Plus*, 1, pp.221-232.

Calus, C., 2020. A pseudo-multi-vector policy. Moldova under the socialists. *Centre for Eastern Studies*, 321, 6p.

Cebotari, Sv. and Căldare, Gh., 2018. *Politica externă a Republicii Moldova*. Chișinău: CEP USM.
Constituția Republicii Moldova, 2016. *Parlament Republicii Moldova*. [online] Available at: <<http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>> [Accessed 13 February 2021].

Doroshko, M. and Shpakova, N., 2011. *Heopolitychne seredovyshe ta heopolitychna oriientatsiia krain SND* [Geopolitical environment and geopolitical orientation of the CIS countries]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian).

Gudym, A., 2002. *Respublika Moldova i Yevropeyskiy Soyuz kak partnery* [The Republic of Moldova and the European Union as partners]. Kishinev: Tsentr strategicheskikh issledovaniy i reform. (in Russian).

Hotărîre pentru aprobarea Strategiei naționale de apărare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de apărare pentru anii 2018 – 2022 Nr. 134 [Decision for the approval of the National Defense Strategy and the Action Plan on the implementation of the National Defense Strategy for the years 2018 - 2022 № 134], 2018. *Registrul de Stat. Al asterol juridice al Republicii Moldova*. [online] Available at: <<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=376667>> [Accessed 13 February 2021].

Kontsepsiya natsionalnoy bezopasnosti Respubliki Moldova [National Security Concept of the Republic of Moldova], 2008. *Registrul de Stat. Al asterol juridice al Republicii Moldova*. [online] Available at: <<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=328010>> [Accessed 13 February 2021]. (in Russian).

Melnichuk, G., 2018. Integratsiya Respubliki Moldova do ES: realii i perspektivi (90-ti rr. XX st.

- persha pol. XXI st.) [Integration of Republica Moldova to the EU: real conditions and perspectives (the 1990's of the 20th – early of the 21st century)]. *Istoriko-politichni problemi suchasnogo svitu*, 37-38, pp.305-314. (in Ukrainian).
- Nazariya, S., 2003. Mnogovektornost vneshney politiki Respubliki Moldova i neobkhodimost ee nauchnogo prognozirovaniya [Multi-vector foreign policy of the Republic of Moldova and the need for its scientific forecasting]. *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, XXII, pp.84-109. (in Russian).
- Ostalet, V., 2014. Vneshnyaya politika Moldovy: 1991–2014 gody [Foreign policy of Moldova: 1991–2014]. *Post-Soviet Issues*, 2, pp.90-109. <https://doi.org/10.24975/2313-8920-2014-0-2-81-86> (in Russian).
- Postanovlenie ob utverzhenii Kontseptsii vneshney politiki Respubliki Moldova № 368 [Decision on the approval of the Foreign Policy Concept of the Republic of Moldova No. 368], 1995. *Ministerul Justiției*. [online] Available at: <https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60504&lang=ru> (Accessed 13 February 2021). (in Russian).
- Postanovlenie ob utverzhenii Strategii natsionalnoy bezopasnosti Respubliki Moldova № 153 [Decision on the approval of the National Security Strategy of the Republic of Moldova № 153], 2011. *Registrul de Stat. Al asterol juridice al Republicii Moldova*. [online] Available at: <<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=340510>> [Accessed 13 February 2021]. (in Russian).
- Semenova, Yu., 2018. Moldaviya opredelilas s ugrozami svoey natsionalnoy bezopasnosti [Moldova has decided on the threats to its national security]. *Deutsche Welle*, [online] July 19. Available at: <<https://p.dw.com/p/311Q7>> [Accessed 13 February 2021]. (in Russian).
- Стаття надійшла до редакції 20.05.2021 р.

M. Bulyk

PRIORITY DIRECTIONS OF FOREIGN POLICY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: EVOLUTION AND PROSPECTS

The article analyzes the main normative documents, according to which the foreign policy of the Republic of Moldova is formed. The main factors influencing the development of the country's foreign policy are considered. Also the main threats and challenges to the country's sovereignty and territorial integrity have been identified. Changes in the declared priorities of Moldova's foreign policy, especially on the european and eurasian vectors, have been studied.

Since declaring independence in 1991, the country has inherited the same problems that are common to most post-Soviet countries, namely: separatism of certain territories, bifurcation of society, some seek to a european future, and others - nostalgia for the Soviet past, economic imbalance, political immaturity and corruption of elites; legal nihilism, etc. This was reflected in the basic documents designed to shape the foreign policy of the republic.

The purpose of the study is to analyze the regulatory framework of the foreign policy of the Republic of Moldova since independence to the present time, taking into account current trends in international relations.

The Constitution, acts that should ensure the functioning system of the national security and defense, the Concept of Foreign Policy of the Republic of Moldova are the main documents governing the country's foreign policy.

Since independence, there have been changes in setting Moldova's foreign policy priorities.

They concerned issues of ensuring the national security of the country, identified threats and challenges facing it. The need for European integration and active participation in the processes of regional political and economic cooperation was recognized.

At the same time, the development of a new foreign policy strategy remains relevant, that would meet the current conditions of the international situation, the challenges associated with hybrid threats in the post-Soviet space; would take into account new trends in the relations of the Republic of Moldova with the EU, the USA, etc. At the same time, this document should offer new ways of international assistance in overcoming the country's socio-economic problems, solving the Transnistrian conflict, and so on.

Key words: Republic of Moldova, foreign policy, national security, European integration, Transnistrian conflict.

УДК 327.700Н:341.215.4-054.73

О. Л. Гільченко
В. В. Хвесік

ДІЯЛЬНІСТЬ УВКБ ООН ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

В статті розглядається діяльність Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні на сучасному етапі. Проаналізовано правовий механізм отримання статусу біженця, процедура реадмісії та репатріації в Україні. Розглянуто основні перешкоди у діяльності УВКБ ООН, такі як брак державного фінансування та недосконалість нормативно-правової бази. Визначено пункти тимчасового розміщення для біженців. Проаналізована діяльність УВКБ ООН в умовах пандемії COVID-19.

Ключові слова: міграційна політика, міжнародний захист, громадянство, безгромадянство, біженець, особа без громадянства, апатрид, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, реадмісія, репатріація.

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-30-7-139-150

Через посилення соціального тиску та збройних конфліктів у всьому світі процес міжнародної міграції стає більш інтенсивним, що також створює обмеження в процесах його регулювання. Поганий контроль на кордонах, нелегальна міграція, відсутність інтеграції мігрантів у приймаючій громаді чи країні призводить до високого рівня злочинності та конфліктів (навіть збройних). Більше того, нестабільні міграційні процеси зумовлюють економічне та демографічне зменшення.

Такі інтенсивні міграційні рухи породжують проблему захисту прав біженців, осіб без громадянства та вимушених переселенців і це питання стає ще більш актуальним і сьогодні, створюючи нові виклики для сучасного суспільства. В юридичному полі, якщо у людини немає документів, то вона стає невидимою, тобто немає доступу до своїх фундаментальних прав, зокрема право на працевлаштування, медичне обслуговування, соціальні послуги, освіту, власність, реєстрацію шлюбу та реєстрацію народження своїх дітей.

Над подоланням цієї проблеми безгромадянства працює Управління Верховного